

in Slovenije. Organizatorjem, zlasti pa Lorelli Limoncin Toth pa gre tudi zahvala, da je Zgodovinskemu društvu za južno Primorsko omogočila predstavitev svoje publicistično-založniške dejavnosti ob 20-letnici izida I. številke zbornika »Acta Histriae«.

Leon Vrtovec

Zdenka Bonin – Deborah Rogoznica: **RODBINA GRAVISI / IL CASATO GRAVISI**. Inventar fonda v Pokrajinskem arhivu Koper / Inventario del fondo nell' Archivio regionale di Capodistria (1440-1933). Pokrajinski arhiv Koper, Koper 2010, 200 str.

Po informativni predstavitvi Družinskega fonda Gravis v okviru mednarodnega znanstvenega sestanka GRAVISIJI. Vloga, angažiranost in kultura koprške rodbine skozi stoletja / GRAVISI. Ruolo, impegno e cultura di un casato capodistriano attraverso i secoli, ki se je v dneh 30. novembra in 1. decembra 2012 v koordinaciji Društva za zgodovinske in geografske študije iz Pirana / Società di studi storici e geografici, Pirano, odvijal na sedežu Skupnosti Italijanov »Santorio Santorio« v Kopru, je pred kratkim v prostorih Pokrajinskega arhiva Koper potekala še predstavitev dvojezičnega kataloga avtoric dr. Zdenke Bonin in dr. Deborah Rogoznica z gornjim naslovom.

Inventar fonda Gravis je izšel ob 200-letnici smrti Girolama Gravisija (1720-1812), uglednega koprškega erudita in enega najvidnejših članov koprške veje te rodbine, ki mu je bil v veliki meri tudi posvečen uvodoma omenjeni mednarodni znanstveni sestanek v Kopru.

Avtorici sta se po delu »Koprška pisna dediščina. Od hrambe javnih dokumentov do ureditve zgodovinskega arhiva«, Koper 2010, tokrat lotili pregleda in preureditve najdragocenejšega arhivskega fonda, ki ga v okviru družinskih fondov hrani Pokrajinski arhiv v Kopru. V njem je iz obdobja od leta 1440 do 1933 ohranjeno gradivo družinske veje prvorojenca Michieleja, gradivo izumrle veje četrtorojenca Vanta ter gradivo z njimi povezanih rodbin Barbabianca in Bocchina. Najstarejši originalni zapisi sovpadajo z obdobjem investiture Nicolòja Gravisija, začetnika koprške rodbine, v istrski fevd Pietrapelosa.

Večina gradiva, kot je razvidno iz zajetnega in skrbno urejenega kataloga, se nanaša na družinska posestva in premoženje rodbine Gravis ter njihove fevdalne pravice v markizatu Pietrapelosa, znatno pa se je njihov rodbinski arhiv povečal in vsebinsko obogatil z dokumenti, ki jih je ustvaril in zbral Girolamo Gravis s svojo korespondenco, literarnimi in znanstvenimi deli. Rav-

no družinski dokumenti iz 18. stoletja, v prvi vrsti korespondenca med Gravisiji in takratnimi pomembnimi izobraženci, med katerimi izstopa koprski erudit Gian Rinaldo Carli, namreč pričajo o razsežnostih, ki so jih v obdobju razsvetljenstva dosegale družboslovne in naravoslovne znanosti ter je bilo njihov pretok že zaznati v celotnem evropskem prostoru. V tem kontekstu predstavlja gradivo rodbine Gravis ne le enega od pomembnejših arhivskih fondov za preučevanje lokalne zgodovine in humanističnih ved, temveč tudi nadvse pomemben vir za preučevanje kulturnega razvoja Istre pa tudi širšega severnojadranskega oziroma srednjeevropskega prostora.

Rodbinsko gradivo so zaradi vsestranskega pomena za gospodarsko in kulturno življenje Kopra in njegovega zaledja, kot navajata avtorici, že pred njegovim prihodom v arhivsko ustanovo preučevali nekateri starejši raziskovalci, kot npr. Domenico Venturini, Giacomo Babuder, Baccio Zilioto, Francesco Semi in nekateri drugi, gradivo pa vsebuje vrsto dragocenih virov in podatkov tudi za sedanje raziskovalce lokalne istrske in širše zgodovine, o čemer govori npr. obsežna študija dr. D. Darovca z naslovom: *Petrapelosa. Grad, rodbina, fevd in markizat* (Založba Annales, 2007), kakor tudi že omenjeno mednarodno znanstveno srečanje, posvečeno rodbini Gravis, ki se je ob koncu lanskega leta odvijalo v Kopru. Ravno to srečanje je raziskovalcem omogočilo, da so na podlagi bogatega in raznolikega arhivskega fonda Gravisijev razgrnili in predstavili tako izvor same rodbine, kakor rodbinske vezi in udejstvovanja na najra-

zličnejših področjih javnega in kulturnega življenja, do njihovih raziskav na področju domoznastva med 19. in 20. stoletjem, pa vse do izselitve družine v povojnem obdobju.

Ravno njihova skrb za družinski arhiv, ki jo je po smrti Girolama Gravisija (1812) prevzel njegov pravnik Giovanni Andrea Gravis, je omogočila že njegovemu sinu Anteu Gravisiju, da je skušal gradivo tudi vsebinsko urediti in je hkrati nekatere dokumente že tudi sam objavil v takratnem časopisju, druge pa ob prebujanju interesa za zgodovinske raziskave posredoval takratnim koprskim in istrskim izobražencem (npr. Carlu Combiju, Tomasu Lucianiju, Pietru de Madonizzi).

Žal pa se ob bogatem in pomembnem družinskem arhivu Gravisijev, ni ohranila tudi njihova bogata knjižnica, o katere vsebini imamo le nekatere pomanjkljive podatke oziroma seznane, ni pa zanesljivih vesti o njeni dokončni usodi.

Z ureditvijo gradiva in izdajo dvojezičnega inventarja sta obe avtorici sedanjim in bodočim raziskovalcem omogočili in bistveno olajšali pregled nad celotnim gradivom in s tem ustvarili tudi boljše možnosti za nadaljnje raziskovalno delo. Pohvalno je, da so hkrati z njunim delom potekali tudi restavratorski posegi poškodovanega gradiva, za nekaj najdragocenejših kodeksov pa so bile izdelane zaščitne brezislinske škatle. Konkordančna tabela v prilogi ob prejšnji signaturi prinaša tudi novo, preglednejšo signaturo posameznih arhivskih serij. Katalog sicer bogatijo tudi fotografije številnih dokumentov, družinskih grbov in rodbinskih debel.

Opravljen delo obeh avtoric morda že samo po sebi kliče po nadaljevanju začetega dela tudi na drugih družinskih fondih koprškega Pokrajinskega arhiva, ki prav gotovo zaradi odsotnosti starega koprškega arhiva do določene mere kompenzira to veliko praznino v starejši koprski zgodovini, družinski arhivi pa omogočajo raziskave še na vseh tistih področjih, ki so bila morda doslej zanemarjena, oziroma vse premalo prisotna v našem zgodovinopisju.

Salvator Žitko

SLOVENSKI ZGODOVINSKI ATLAS. Ljubljana: Nova revija, 2011, 253 strani, 219 slik

Tim visoko kvalificiranih strokovnjakov iz Slovenije je sestavil zgodovinski atlas, ki ga je izvedbeno izpeljala založba Nova revija. Atlas ne postavlja visoko zgolj letvice za upodobitev zgodovine slovenskega prostora, marveč tudi za tiskane zgodovinske atlase na splošno in sicer zaradi tega, ker je tako vsebinsko kakor tudi izdajateljsko dosegel spoštljivo raven kakovosti. Kratke- mu uvodu sledi osem kronološko urejenih poglavij, ki vsebujejo, vsako je opremljeno z uvodnim besedilom, različno število slik (zemljevidov, shematičnih skic) s komentarjem, ki predstavljajo na zelo kakovostnem papirju in v izredno diferenciranem barvnem tisku mojestrovino grafične izdelave. Na koncu je dodan mogočen seznam virov in bibliografija k zgodovini Slovenije in Slovencev, ki skoraj v vsem ustreza pričakovanjem.

Tematski razpon je znaten: vsako obdobje (najstarejša zgodovina, rimsko obdobje, zgodnji srednji vek, visoki in pozni srednji vek, zgodnji novi vek do 1848, 1848–1918, jugoslovansko obdobje, čas Slovenije kot neodvisne države) je sestavljeno mozaično iz slikovnih in besedilnih komponent, ki se nanašajo na vso Evropo ali pa na alpsko-jadranski prostor, na ves prostor današnje Slovenije, na regionalna ali celo lokalna prizorišča. Tako so v domišljenem razmerju prikazane povezave med velikim in majhnim oz. med slovenskim in neslovenskim. Tudi tematsko je to slikovno poudarjeno delo zelo raznovrstno, kajti sega od poselitvenih struktur mimo politično-administrativnih prostorskih redov do gospodarskih in prometnih tem tja do različnih kulturnih faseta (šole, širitev gradbenega stila itd.). Trije fenomeni dodatno označujejo »rdečo nit« – po eni strani gre sestavljalcem za posredovanje razvojnih poti in ne samo za slikovno fiksiranje posnetih trenutkov zgodovinskih procesov; po drugi strani atlas ne posreduje – pa naj zveni to še tako banalno – zgodovine prostora, temveč zgodovino ljudi s pomočjo prostora, kajti opozarja tako